

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ И ПОУКИТЕ ЗА НОВОПРИЕТИТЕ ДЪРЖАВИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА СИГУРНОСТ

Кристоф-Александър Пейар

Светът е изправен пред постоянна енергийна криза заради изострянето на някои геополитически, социални и политически проблеми в много страни. Дори само ако вземем за пример 2006 г., веднага се сещаме за кризата в Средния изток; твърде дълго продължилата политическа криза, засегнала енергийния сектор в Русия; изнудването на украински лидери; петролната криза в Боливия; кризата с нефтените приходи във Венецуела; атаките срещу нигерийските нефтени находища и несигурността относно енергийните резерви на много западни компании.

Тези различни точки на напрежение логично предизвикват безпокойство у лидерите на страните от ЕС, тъй като една повсеместна енергийна криза би имала унищожителен ефект върху икономиките на европейските страни.

Под съмнение е дали Европа изобщо е готова за една наистина обща енергийна политика, която да не се ограничава само до въпроси, свързани с изграждането на мрежи, борбата срещу замърсяването или дерегулирането на петрола и електроенергийните пазари. Една обща политика също цели да обхване основни стратегически въпроси, засягащи сигурността на доставките за всички страни членки, а от януари 2007 г. и на България и Румъния. В тази връзка нарастващата зависимост на Европа се превърна в обект на голямо безпокойство за политическите ръководни кадри на 27-те страни членки.

Обаче засега няма изгледи да се задейства такава външна политика, въпреки че публикуваната през 2006 г. Зелена книга по енергетика би могла да предостави възможност на европей-

ските институции за предприемането на мерки. Трябва дебело да се подчертае, че енергийната сигурност е главен фактор за икономическия растеж и ще бъде ключът към просперитета през следващите 20 години.

Тази очевидна липса на интерес може да се обясни от гледна точка на непризнатите различия между страните в Европа, където всеки търси най-вече да си осигури стабилно и привилегировано партньорство със страните производителки, без изобщо да се замисля за трайността на едно такова погрешно разбирано партньорство.

Сегашните политики не са в състояние да се справят със заплахата от перманентно оскъпяваната енергия, както и с една нова геополитическа криза с енергийни измерения. Така например развитието на икономическите и политически връзки с Иран през следващите години ще бъде сигурен индикатор за способността на Европа да действа в зони, в които геополитиката и глобалният икономически баланс се припокриват.

В действителност Европейският съюз е един загубил координация играч с все по-намаляващо влияние върху условията, движещи международния енергиен пазар. И обратното, енергийният избор на САЩ, а също и на страните от азиатския континент (най-вече в лицето на набиращите икономическа мощ Китай и Индия), може да се окаже определящ за това какъв избор ще направи Европа по отношение на енергийните пазари и сигурността. Тези страни вече имат голямо влияние върху международния пазар на енергийните продукти

Поради тези причини е от приоритетна важност да се състави план от мерки за осигуряване енергийната сигурност на 27-те страни членки. Според Комисията приемането на стратегия за сигурността на доставките на общностно ниво е важно с цел намаляване на рисковия фактор, тъй като националните енергийни политики на европейските страни си оказват влияние една върху друга.

I. ЕВРОПА И ЕНЕРГИЯТА: МЕЖДУ ПРАВИЛАТА НА ОБЩИЯ ПАЗАР И НАЦИОНАЛНИТЕ ИНТЕРЕСИ

През 2006 г. общият разход на първична енергия по света е достигнал 11 и 12 милиарда тона на петролен еквивалент (ТПЕ) в сравнение със само 8 милиарда през 1990 г. До 2030 г. се очаква общият разход на енергия да се увеличи с почти 50 % в сравнение с нивото през 2005 г. Нуждата от енергия се очаква да се увеличава с приблизително 2.2 % на година до 2020 г.

• Факторът „Цар Петрол“

От гледна точка на пазарния дял петролът си остава най-широко употребяваният енергиен източник (35%) заради значението му в транспортния сектор, където засега нефтът не среща сериозна конкуренция. В класацията го следват каменните въглища и природният газ с почти еднакви пазарни дялове (съответно 23% и 24%). Атомната енергия съставлява малко под 7% от общия енергиен разход. Водната енергия и други възобновими енергийни източници заемат около 11%. Тези резултати показват, че въпреки неблагоприятния „търговски имидж“, който често им прикачат, горивата от полезни изкопаеми са от съществена важност за нашите икономики, като съставляват 82% от общата енергийна нужда. Ако курсът на тази политика не се промени, зависимостта ще се задълбочи, както предриче през 2005 г. Международната агенция по енергетика.

От географска гледна точка разпределението на енергийните разходи показва, че Северна Америка е най-големият консуматор на енергия със своите 29%. Европейският съюз потребява 17% от световната енергия. На развиващите се страни в Азия се падат 20%, 11 % от които са на Китай и 4% на Индия. От друга страна, Латинска Америка изразходва малко над 6% от световната енергия, а Африка използва по-малко от 3%. Очевидно е, че цифрите не са съотносими към размера на населението на всеки един от тези региони.

Също като САЩ, Индия или Китай, и Европа е изправена пред проблема на нарастваща зависимост от трети страни по отношение на енергийните си нужди. Съединените щати винаги са смятали енергията за ключов фактор за националната си

независимост. Неравномерното разпределение на енергийните ресурси в рамките на ЕС се явява пречка за изграждането на единна европейска политика в тази сфера.

• **Импорт: от зависимост към пристрастяване**

Според прогнозите на Международната агенция по енергетика, през 2030 г. Европа ще внася почти 70% от енергията (при 50% към настоящия момент). По този начин ЕС ще бъде 90% зависим от вносен петрол, 70 % от вносен газ и 100 % от вноса на въглища. Тази зависимост от вносни ресурси сама по себе си не представлява стратегически недостатък. ЕС зависи 45% от вноса на петрол от Средния изток и 40% от вноса на природен газ от Русия. В настоящия контекст на геополитическа несигурност нивото на риск, свързан със сигурността на снабдяване, поради това е много високо и зависи от онези световни региони, които са най-чувствителни от стратегическа гледна точка.

Европа обаче трябва да е наясно с факта, че тя има потенциала да направи тази зависимост реципрочна: по-скоро финансовата, стратегическа и социална зависимост на страните производителки, отколкото икономическата зависимост на страните потребителки би трябвало да ни накара да се замислим върху въпроса за каква точно зависимост става дума, тъй като общественото мнение често разбира доста едностранно този термин, и то в полза на страните производителки на енергия.

• **Политиката на енергийна сигурност на държавите членки на ЕС трябва да се съобразява с националните традиции**

Първата широкомащабна заплаха от физически недостиг на петролните запаси в мирно време, кризата през 1973 г., разкри съществуването на възможен общ интерес от страна на държавите от двете страни на Средиземно море. Европейските страни насърчаваха своите петролни и газови компании в търсенето на нови енергийни източници, за да намалят приноса на Средния изток в снабдяването на Европа с петролни продукти.

Всъщност 70-те години на миналия век преминаха под знака на САЩ като доминиращ фактор в енергийната система. Със създаването на Международната агенция по енергетика

през 1974 г., страните потребители започнаха да прилагат на практика политиките си на енергийна сигурност. Тези политики имаха за цел да контролират търсенето посредством облагането на горивата с по-високи такси и установяването на нови стандарти за по-занижен разход на енергия, развитие на вътрешните доставки чрез увеличаване броя на електроцентралите, разработването на петролните и газовите находища в Северно море и засилване сигурността на външните доставки посредством търсене на разнообразни източници на внос. Трябва да се отбележи, че в периода между 1974 и 1985 г. степента на енергийна независимост се увеличи значително в повечето европейски страни именно благодарение на въвеждането на гореспоменатите мерки.

Обаче европейските страни все още са силно загрижени, когато стане въпрос за енергийната зависимост. Подобни опасения произтичат от различни фактори: географското положение (близостта на балтийските страни, Полша и Финландия до Русия), процъфтяващата икономика (Ирландия, Австрия), възможността за енергиен избор (Франция), важността на петролния (Италия) или на газовия сектор (Испания) на фона на целокупния енергиен разход, както и прогресът в прилагането на мерки за либерализиране на енергийния пазар (Великобритания, Германия, страните от зоната Бенелюкс).

Други елементи на този анализ са стратегическият и военният критерий, които са определящи за по-големия или по-малкия интерес на страните по отношение на кризата в Средния изток или стабилността във Венецуела. Тези различия отчасти обясняват защо опитът за синхронизиране на европейската енергийна политика се провали.

Енергийните профили на страните членки на ЕС също допринасят за изясняване на различните национални приоритети. Атомната енергия е ключов фактор за Франция. Великобритания, Испания и Холандия се интересуват най-вече от природния газ. Въглищата си остават основният източник на енергия за Гърция и Германия. Възобновимите енергийни ресурси се използват интензивно най-вече в скандинавските страни.

• **Обща енергийна политика: една трудно постижима цел**

Въпреки че именно енергията беше в основата на изграждането на единна Европа в лицето на Европейската общност за въглища и стомана и Европейската общност за атомна енергия, договорът, полагащ началото на Европейската икономическа общност, не предостави издържана правова основа, която да регулира енергийния сектор в зони, които не са на дневен ред, като например дерегулацията на пазарите за газ и електроенергия. Европейската политика продължава да има за своя основа общия пазар, от който енергийният сектор представлява само един компонент, но не и ясна политическа воля за създаването на обща енергийна политика.

Някои страни като Германия, Холандия и Великобритания са се противопоставяли на различни политически инициативи, имащи за цел определяне на глобална енергийна политика. Изглежда обаче, че тези страни са склонни да преразгледат позициите си в светлината на заплахата от изчерпване на запасите от газ и нефт в Северно море.

През 1997 г. Комисията публикува доклад, озаглавен „Общ преглед на енергийната политика и действия“, в който се обявява за интегриран подход към енергийната политика, тъй като до този момент действията на държавите членки в тази насока са били некоординирани. Едва с публикуването на Зелената книга „Към европейска стратегия за сигурността на енергийните запаси“ през 2000 г. започва същинският дебат в Съюза по въпроса за интегрираността на енергийната политика.

През 2003 г. Комисията публикува съобщение за „Енергийна политика за разширения Европейския съюз, съседните ѝ страни и страните партньорки“. ЕС съзнава, че е необходимо да се осъществи диалог и сътрудничество по енергийните въпроси с близките страни производителки, да се осигурят нови доставчици посредством трансевропейските мрежи за енергиен транспорт, да се модернизират вече съществуващите снабдителни мрежи.

Три са географските райони, които ЕС посочи за свои приоритетни партньори в провеждането на структурно сътрудничество в енергийния сектор (Русия, Средиземноморието, Югоизточна Европа). Други три допълнителни зони, които са от общ интерес, обхващат северноевропейските страни, Кас-

пийско море и Украйна, както и важните транзитни страни по пътя на газта и нефта от Русия към Централна Азия.

• Атомната енергия: походът за чисти от въглерод енергийни източници

Отдавна Европа проявява интерес към атомната енергия. Чрез създаването на ЮРАТОМ, една много напредничава за времето си формация, Европа на практика демонстрира своята подкрепа за атомната енергия. Подписаният на 25 март 1957 г. в Рим договор, основополагащ Европейската общност за атомна енергия, е всъщност един от трите учредяващи договори за Европейската общност, но заради нецелесъобразното управление на атомната енергия в Европа, тя все още представлява едва 35% от енергийното производство на ЕС.

Присъединяването на пет нови атомни държави към ЕС през 2004 г. (Унгария, Литва, Словакия, Словения и Чешката република), а понастоящем и на България и Румъния, повдигна въпроса, относно атомните реактори от руски произход. До настоящия момент към този проблем е било подхождано само в контекста на програмите за подпомагане за Източна Европа. Между 1990 и 1999 г. две европейски програми, ТАЦИС (за Русия и Украйна) и ФАР (за средноевропейските страни), предоставят съответно 626 и 192 милиона евро за засилване на ядрената безопасност в Източна Европа.

Наскоро Франция и Финландия решиха да започнат програма, в която ЕС не участва и която предвижда изграждането на нови станции за генериране на ядрена енергия, както и Европейски реактори за вода под налягане. Тази програма, чиято начална фаза протече между 1995 и 1997 г., се провежда съвместно от Framatome, Siemens, EDF и немските електрически компании. Новите технологии би трябвало да гарантират напредъка в сигурността, въздействието върху околната среда и икономиката.

Във Финландия този реактор ще бъде пуснат през 2009 г. Проектът е бил оценен на приблизително 3 милиарда евро. Във Франция първият реактор за вода под налягане ще бъде построен във Фламанвил, Нормандия, в съгласие с решение, взето през

октомври 2004 г. Строежът ще започне през 2007 г. и ще продължи пет години, поглъщайки инвестиции от 3,3 млрд. евро.

В случай на голяма геополитическа криза, която да засегне петролния и газовия сектор, ядрената енергия ще се окаже единственият източник, способен да произвежда енергия в големи мащаби. Възможно е страни като Италия, които отхвърлят ядрената енергия, или като Германия, които са замразили ядрените си източници, да претърпят истинска трета нефтена криза. В една такава кризисна ситуация тези държави биха се оказали във възможно най-лошото положение, понеже, от една страна ще са зависими от енергийни източници извън ЕС, а, от друга – от своите европейски партньори, които разполагат с ядрени ресурси, способни да покрият недостига на енергийни запаси.

Ето защо ЕС би трябвало да сложи началото на дебат, по време на който да убеди своите страни членки да вземат предвид включването на ядрената енергия в схемата на европейската енергетика.

• Цените на петрола, синдромът „Йо-йо“

Може да се каже, че през 2004 г. светът навлезе в епохата на скъпия петрол. На 23 юни 2005 г. цената на един барел достигна историческия праг от 60 долара, на 30 август същата година – 70 долара и 78,64 долара на 8 август 2006 г. заради страха от недостиг или от геополитическа криза на световните пазари. И въпреки че засега цената е фиксирана на ниво, по-ниско от това, достигнато по време на нефтената криза през 1979 г., възможно е цената на барел да достигне 105 до 110 долара, каквито са били нивата по време на втората нефтена криза.

Най-засегнатите от този скок в цените европейски страни със сигурност ще бъдат тези, които в най-малка степен ще разчитат на разнообразни енергийни източници. В това отношение Италия е почти христоматиен случай. След като отхвърли ядрената енергия през 1987 г. и ограничи инвестициите си в тази сфера, Италия все още зависи много от вноса на въгледород от Северна Африка и Средния изток. Новите държави членки (като балтийските страни и Словакия) също са много уязвими, тъй като заради икономически и бюджетни притесне-

ния те не са в състояние да се пренасочат към други енергийни източници в кратки срокове.

В крайна сметка нефтена криза може да настъпи в Европа и заради засилващата се уязвимост на еврото, тъй като то не може да спечели от общата бюджетна и фискална политика, което би ѝ позволило да разчита на валутна политика, способна да ограничи ефектите от една евентуална рецесия.

• Европейските амбиции

Европейската стратегия не успява да се развива около следните три ориентира:

- ребалансиране на политиката на доставки чрез повишаване на геополитическото разнообразие на източниците и намаляване зависимостта от даден продукт (газ, нефт, въглища или други);

- въвеждане на промени в поведението на потребителите (посредством енергийни икономии, строеж на ергономични сгради и пр.);

- отделяне на първостепенно внимание на борбата срещу глобалното затопляне, като се наблегне на възобновимите енергийни източници.

Зелената книга от 2006 г. повдига също и въпроса за риска за екологията и сигурността, но не успява да анализира цялостно енергийната ситуация в различните страни членки, както и стратегиите на световните ключови играчи в сферата на енергетиката.

Един от начините за контролиране на енергийния сектор беше да се създаде европейски стратегически фонд. Обаче стратегическите фондове са само частично решение в случай, че настъпи срив в петролните доставки. Такива относително ограничени по количество запаси бяха използвани например за успокояването на пазарите през септември 2005 г., когато ураганите Катрина и Рита вилняха в Мексиканския залив. Въпреки този красноречив пример за прилагането на съответните фондове, въпросите остават: Кой ще се заеме с управлението на тези фондове в Европа? Къде ще бъдат съхранявани? Кой ще отговаря за сигурността им? Как ще се съотнасят структурно към Общата външна политика на сигурност?

Европа ще трябва да прецени доколко тези структурни фондове ще бъдат от полза и дали ще могат да бъдат използвани в борбата срещу спекулата, когато цените скочат. Дали ще бъде необходимо да се създадат допълнителни фондове за тази цел? Ще бъде ли изобщо възможен един такъв подход в светлината на разногласията между европейските страни и отслабената обща външна политика на сигурност?

Всички тези неизвестни приканват към разумна експлоатация на стратегическите фондове за петролни продукти. Дебатът относно тези фондове повдига и въпроса за разнообразието на източниците на енергийни доставки в Европа, както и въпроса за една правилна европейска енергийна политика, основаваща се на многообразието на продукти.

II. НАСТОЯЩИ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ РИСКОВЕ ЗА ЕВОПА

Непостижима цел за Европа дори в дългосрочна перспектива е сама да задоволява енергийните си нужди. Енергийното потребление на Европа ще продължи да се покачва с 1-2 % всяка година, което е незначителен процент в сравнение с този на Азия, но все пак е причина да се направи сериозен напредък в енергийния сектор. Атаките на 11 септември 2001 г., както и тези над петролния танкер „Лимбург“, пътуващ за Йемен, и над американския военен кораб „Коул“ показаха световните размери на феномена тероризъм. Тези инциденти станаха причина за нови спекулации относно възможността за нов срив в петролните доставки в резултат на терористични актове. Тази опасност би била реална само в случай на продължителен пробив в маршрутите на енергийните доставки. Това би довело до хаос на световните пазари и би повишило още повече цените на петрола, а оттук и до по-нататъшно влошаване на и без това уязвимата европейска икономическа ситуация.

Петролът е предпочитана цел за терористите в Средния изток, а намерението им е да нарушат баланса на енергийните пазари, от които европейските икономики зависят. Европейският комисар по енергетиката Андрис Пибалгс заяви, че този

риск може да бъде намален, ако Европа спомогне за изграждането на петролопровод и газопровод (като този в Каспийско море, открит на 25 май 2005 г.), които да подсилят редовното снабдяване на Европа по море.

• Иран и Средния изток

От средата на 80-те години на XX век Иран прави опити да развие ядрената си енергетика. Страната обаче наруши някои точки на подписания от нея договор за неразпространение и сега ядрени устройства никнат като гъби по цялата ѝ територия. На пръв поглед Иран желае да прилага ядрените технологии за невоенни цели, но в действителност като че ли се опитва да развие своя военна ядрена програма. Множество са факторите в подкрепа на тази теория. В желанието си да не заплашва Иран с военни действия, Европа на практика е хваната като в капан „между дявола и дълбокото синьо море“.

Основна задача пред европейската дипломация през последните три години е да не позволи на Иран да използва ядрената си енергия за военни цели. Ако обаче дипломатическите средства се изчерпят, тогава в Съвета за сигурност вероятно ще започнат да се дискутират сериозни санкции, макар че едно ембарго върху петролните и / или газовите доставки би изстреляло цените в небесата, като това ще нанесе щети на икономическия растеж и световната търговия и ще доведе до социални сътресения навсякъде – немислим факт за Европа, Япония и САЩ, както и за набиращи скорост страни като Бразилия, Индия и Китай, понеже евентуално ембарго върху Иран може да дестабилизира световните икономики и да наруши международния стратегически баланс.

Ако преговорите се провалят и не се предприемат никакви мерки спрямо Иран, появата на нова ядрена военна сила ще сложи край на почти 40-годишната история на Договора за ненамеса. Затова трябва да спрем Иран навреме, което от друга страна би нарушило световния икономически баланс, което пък би довело европейците до задънена улица. И понеже Средният изток играе основна роля в световния нефтен и газов бизнес, това съвсем не би била добра тактика. Средният изток притежава 63% от световните петролни запаси и 40% от газо-

вите такива. Европа внася приблизително 2 милиона барела дневно от Персийския залив, което възлиза на 45% от нейния нефтен внос. ЕС е основният купувач на Саудитска Арабия и Иран, а също и основният търговски партньор на страните от Персийския залив (най-вече Кувейт и ОАЕ).

Участниците в каквото и да е дебат върху европейската енергийна политика трябва да вземат под внимание тези факти, както и ролята на Саудитска Арабия като „централна банка за световния петрол“. При положение, че Саудитска Арабия упражнява влияние върху цената на суровия петрол в случай на криза, ако стабилността ѝ бъде застрашена, целият европейски енергиен баланс ще бъде изложен на опасност.

Ето защо е от първостепенна важност за Европа да занизжи зависимостта си от Средния изток, като се има предвид, че запасите от газ и нефт в Северно море са на изчерпване, макар че през годините след 1979 г. те спомогнаха за значителното намаляване зависимостта на страните членки на ЕС от външни източници. До 2020 г. 40% от нефтените платформи в Северно море ще бъдат демонтирани. По данни на Европейската комисия след тази дата степента на зависимост от нефт, добиван извън границите на ЕС, ще скочи на 85% през 2010 г., на 90% през 2020 г. и на 100 % през 2030 г. Затова ЕС ще трябва да преосмисли приоритетите си по отношение на енергийните източници. Неизбежно е строителството на множество ядрени електроцентрали; поради липсата на каквото и да е напредък в прилагането на алтернативни или възобновими енергийни източници, това изглежда е единственото възможно решение за следващите 30 години.

• Русия – хаотичното завръщане към величието чрез енергийни оръжия

Срещата на президента Владимир Путин, канцлера Ангела Меркел и президента Жак Ширак през септември 2006 г. в Компьен (Франция) потвърди важността на енергийната проблематика за едно потенциално укрепване на двустранните връзки между Европа и Русия. Всъщност Русия е доставчик на почти 50% от природния газ и на 20% от нефта, които Европа потребява. Тези проценти може да се увеличат в случай на нова геополитическа криза през

идващите месеци или години в Средния изток или в друга главна зона на производство, а също и ако Европа е принудена да намали вноса си от трети страни като Иран или Венецуела.

Енергийният сектор е единственият реално функциониращ икономически сектор в Русия. Ето защо не е чудно, че когато пое президентството на Г8 през 2006 г., Русия настоя енергетиката да се ползва със статута на приоритетен сектор. Русия е зависима от европейския пазар по отношение на експортната си политика. Но този факт донякъде политически ограничава Европа. Най-наболелите проблеми (Чечня, Украйна, спазването на човешките права, превозите към Калининградска област, руските малцинства в балтийските държави, енергийната зависимост от тези държави, руските интереси относно газа и нефта в Балтийско море) се превръщат в средство за изнудване в търговските взаимоотношения между Русия и ЕС.

• **Американските стратегии – подкопани от енергийния риск**

59 % от нефта и 18% от природния газ, които САЩ потребяват, идват отвън, като най-голям дял имат страните от т. нар. Западно полукълбо (американския континент, Европа, Гвинейския залив). До 2025 г. дялът на вноса от Средния изток ще се удвои. Въпреки че най-голям процент от вноса на газ за САЩ се пада на Северна Америка (като Канада участва в този дял с 18%), има тенденция към увеличаване дела на внос от страни извън американския континент (Източен Сибир, Алжир, Либия, Персийския залив).

САЩ смятат, че тъй като възловите енергийни източници не се намират на американска почва, те трябва да бъдат държани под контрол и поради това страната се ангажира с ролята на световен надзорник на нефтените и газови ресурси.

САЩ са най-големият световен консуматор на енергия, но също е и най-големият производител на енергия със своите 19% дял от световното енергийно производство. Те виждат в лицето на Китай свой най-сериозен конкурент, който трябва да бъде обуздан. Четири са регионите, които са предмет на безпокойство от страна на САЩ: Средният изток, Северна Африка, Гвинейският залив и Североиз-

точна Азия (Китай, Корейския полуостров и Япония) плюс зоната, потенциално богата на залежи от газ и нефт (Източен Сибир).

В тази велика битка за енергийни източници САЩ не отделят голямо внимание на Европа. Липсата на европейска енергийна политика и на напредък в изграждането на трансевропейски мрежи оставя свободно поле за действие на американската политика по света. Ето защо няколко европейски индустриални групи с важни позиции в Америка от дълго време разчитат на „американския чадър“ в случай на директни заплахи срещу техните интереси.

Ситуацията с Ирак може да промени гледната точка на САЩ. И ако Европа се възприема като пречка за американските стратегически и енергийни интереси, то надпреварата за ресурси би довела до появата на нов източник за трансатлантическо напрежение или, тъкмо обратното, може да се превърне в начин за заздравяване на трансатлантическите връзки.

• Китайските апетити за енергия: последици и рискове за Европа

Заради площта си Китай ще има внушително въздействие върху световните енергийни нужди и околната среда (емисиите на вредните газове ще се увеличават с 4% годишно до 2020 г.). 1993 е ключова година за Китай, тъй като тогава страната стана вносител на нефт и статутът ѝ на самостоятелна държава се замени с такъв на държава вносителка, зависима от американската сигурност и американските сили в Средния изток.

През 2004 г. Китай стана втората след Япония страна вносител на нефт, като по този начин увеличи вноса си от страни извън региона (през 2006 г. 50% от вноския нефт са дошли от Средния изток).

С оглед на краткосрочните си цели, Китай реши да основе агенция, която да координира действията на китайските играчи в енергийния сектор (бизнес организации, министерства, банки, застрахователни компании, въоръжени сили и пр.) с цел да се справя по-ефикасно в една ситуация на недостиг на ресурси до 2015 г. През 2003 г. страната реши да създаде по американски модел структурни фондове, които се очаква да достигнат 22 милиона тона през 2010 г. (т.е. 70–75 дни на потребление).

С оглед на по-дългосрочните си цели Китай сключи договори с различни страни производителки (Перу, Сирия, Судан) с цел да си обезпечи поне минимално доставките. Последният договор беше подписан с Ангола на 25 февруари 2005 г.

Освен това Китай пусна в ход широкообхватна инвеститорска програма, която включва и приемането на закон за възобновимите енергийни източници. Сега се строят фабрики за стопяване на въглища (страната разполага с най-големите залежи на въглища в света). Очаква се много скоро да започне строителството и на ядрени електроцентрали.

Енергийното сътрудничество между Русия и Китай се подсилва от политическите отношения между двете страни. Русия може да се превърне в най-важния източник на петрол за Китай поради несигурната политическа ситуация в Средния изток. Вече близо десет години продължават преговорите между страните за изграждането на газо- и нефтопроводи, но засега не е постигнат голям напредък, главно поради три причини: предлаганите от Китай цени за руската енергия не удовлетворяват руската страна; Русия показва предпочитания към монголските маршрути, макар че Китай настоява тръбопроводите да заобикалят тази страна поради съществуващия геополитически риск; и на трето място, Китай не чувства толкова остра нужда да внася природен газ от Русия, тъй като наскоро откри големи находища на газ на своя територия.

Новият стратегически сценарий в Средния изток, създаден от американската окупация на Ирак, задълбочи страховете на Китай и показва ясно, че енергийната му зависимост е до голяма степен в ръцете на САЩ. Китай осъзна, че за да защити енергийните си доставки от Средния изток, ще трябва да промени политическия си профил в региона, развивайки преди 2020 г. военна сила, както и нови военноморски сили. За да постигне тези цели, Китай се нуждае от постоянен икономически растеж и от нови доходи и технологии, които към настоящия момент могат да му предоставят само страни от два типа: западните и Русия.

Съществува възможност да се разрази остра конкуренция между азиатските страни за контрола върху нефта и газа. Япония ще застане на пътя на Китай, ако ще се следват договорите, подписани с Иран. В геополитически план Китай ще подхо-

ди изключително внимателно към връзките си със САЩ и ЕС, особено по отношение на Иран, Ирак и Судан. Каквото и да е влиянието в Средния изток от страна на вътрешни или външни сили, засега то е неприемливо за Китай.

• Енергийно въздействие върху Черно море и новоприетите страни

Президентите на черноморските страни се срещнаха миналия юни в Букурещ. Целта на тази среща на високо равнище беше да се насърчи сътрудничеството помежду им и развиването на нови идеи в Черноморския регион. По въпроса за енергията румънският министър-председател Калин Попеску Тарицеану изрази надеждата си, че срещата ще изпрати „силен сигнал“, че „инфраструктурата на региона се нуждае от значителни инвестиции“, ако регионът иска да обезпечи енергийните доставки от неруските източници към Западна Европа.

Според цитат на Международната агенция по енергетика „Черно море се намира на кръстопътя на главните потоци на внос на нефт и газ към Средиземноморието и Западна Европа. А енергийните проекти, свързани с Каспийско море, предвиждат изнасяне на газта и нефта отвъд този регион.“

ЕС трябва първо да изясни енергийните си интереси и да заяви дали осъществяването на директен достъп до източно-каспийските ресурси, а не на такъв през руска територия, е цел от стратегическа значимост за Европа. Всъщност Великобритания вече отказа на Газпром да бъде акционер в Центрица, но Италия и Белгия преговарят да влязат в съглашение по модела на балтийските тръбопроводи. Русия обаче ще отвърне на удара!!!

За да се избегне или ограничи зависимостта от една много непредвидима Русия, транзитните проекти, които са от първа необходимост за ЕС и от жизнено значение за новоприетите България и Румъния, включват транскаспийския тръбопровод, транспортиращ на запад през Черноморския регион тюркменски газ, нефтената транспортна система Казахстан – Азербайджан, която захранва тръбопровода Тбилиси – Цейхан с разклонение от Тбилиси към грузинското пристанище на Черно море.

Изводи

Прилаганите понастоящем от ЕС политики се провалят в опита си да обезвредят енергийния риск, пред който е изправена Европа, а американският протекционизъм се възприема като „нещо добро“ за ЕС.

ЕС не може да остане зависим от външните сили, които да гарантират сигурността на доставките.

Няколко са предложенията, които биха могли да засилят ефективността от европейската енергийна стратегия:

- Зелената книга, публикувана през 2006 г., даде възможност за анализиране на енергийната ситуация във всяка една страна членка на ЕС.

- За да ограничат зависимостта си, страните членки трябва да стигнат до споразумение спрямо три ясно очертани цели: разнообразяване на енергийните източници; ограничаване на нуждите; осигуряване на тяхното задоволяване въз основа на оценка, включваща въпроси от икономическата, енергийната, стратегическата и военната сфера.

- Диалогът на европейско ниво между държавите и енергийните компании би трябвало да рационализира защитата на интересите на Европа по света и да осигури обмяната на информация в по-голям мащаб.

- Европейската комисия трябва да ограничи позицията на господство на някои компании, понеже рискът от поддържането на прекомерно високи цени би повлиял отрицателно върху икономическия растеж на Европа и би допринесъл за ефекта на постоянно оскъпяваната енергия.

- Една европейска стратегия трябва да се развива в съотношение с ядрената енергия. Без ядрена енергия емисиите на въглероден двуокис, изпускани от страните от ЕС, ще бъдат поне с една трета по-високи от настоящите им нива.

- ЕС трябва незабавно да въведе промени в поведението на страните потребителки с цел да се намалят излишните отпадъци и да се окуражи стремежът към постигане на енергийна ефективност.

- Европа трябва да се въоръжи с икономически, политически и военни средства, за да се чуе гласът ѝ навред по света и

за да защитава ефективно енергийните си интереси във взаимоотношенията си със САЩ, Китай, Индия, Япония и Русия. Този въпрос може би е от компетенцията на Върховния представител за ОПОВОС.

БИБЛИОГРАФИЯ (от същия автор):

L'Union européenne et le pétrole, Fondation Robert Schuman, Paris, November 2004 www.robert-schuman.org/supplement/sup186.htm

Géopolitique du pétrole, with Cédric de Lestrang et Pierre Zelenko, éditions Technip, Paris, February 2005 www.editionstechnip.com/F/de_lestrange_geopolitique_petrole_1481.asp

La question du pétrole dans le conflit irakien, revue Questions internationales, No. 16, la Documentation française, Paris, November/December 2005 www.ladocumentationfrancaise.fr/catalogue/3303331600169/index.shtml

Troubles dans le monde des hydrocarbures, Les dossiers de l'Abécédaire parlementaire, n°24, UNICOMM, Paris, November 2005 <http://www.abcparlament.com/page%20energienouveau.htm>

Energy strategies for Europe, which way forward? Fondation Robert Schuman, note n°30, Paris, February 2006 www.robert-schuman.org/notes/note30.htm

L'influence des prix du pétrole sur l'économie mondiale, revue Questions internationales, No. 18, la Documentation française, Paris, March/April 2006 www.ladocumentationfrancaise.fr/catalogue/3303331600183/index.shtml

Géopolitique de l'énergie en Amérique latine, Fondation Konrad Adenauer (Rio de Janeiro), Chaire Mercosur, Institut d'Etudes Politiques, Paris, March 2006 www.chairemercosur.sciences-po.fr/fichiers/conferences/DAS/2006/Rapport_DAS_2006.pdf

L'Europe, terrain de manœuvre privilégié des géants de l'énergie, La revue de la Défense nationale, n°4, Paris, April 2006

L'Amérique latine, nouvel acteur majeur du grand jeu énergétique mondial, La revue de la Défense nationale, n°4, Paris, April 2006 http://www.defnat.com/fs_accueil+rf.asp?cchemin=acc_frames/acces_numero.asp

Scenarii énergétiques pour l'avenir : la prégnance des questions géopolitiques et technologiques, L'essentiel des relations internationales, n°10, August/September 2006 <http://www.essentiel-int.com/>

La puissance américaine et l'instabilité énergétique mondiale, revue Géoéconomie, «les guerres du pétrole», n°38, Institut Choiseul, Paris, September 2006 www.ladocumentationfrancaise.fr/catalogue/1360100000003/

La dimension géopolitique de la question pétrolière, L'Etat du monde, pages 68/72, La Découverte, Paris, September 2006 <http://www.editionsladecouverte.fr/asp/actualites/alaune.asp>

влении международных принудительных мер, которая находит выражение в изготовленном Комиссией ООН по международному праву проекте Конвенции о международной правовой ответственности государств. Международные правовые отношения в случаях репарации, реституции и субституции являются типичными примерами международной правовой ответственности. Типичными принудительными мерами в соответствии с международным правом являются, например: ограничение суверенитета определенного государства путем оккупации, и другими принудительными мерами с применением запрещения, например, производить и вооружать определенным оружием, наблюдение и контроль над вооружением и вооруженными силами и др.; демонстрация силы как средство для психического воздействия на определенное государство; разрыв экономических отношений с определенным государством, блокада как средство для ограничения общения с другими странами; освобождение в принудительном порядке (и с применением вооруженных сил) незаконно захваченных территорий.

ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЕ ДЕЙСТВИЯ В ПОЛЬЗУ РАБОТАЮЩИХ ЖЕНЩИН. НАСТАЛА ЛИ ПОРА РАВНЯТЬСЯ ПО ЕВРОПЕ?

Проф. Норийн Бэроуз, Мюриел Робисон

За последние годы положительные действия за улучшение позиций женщин на трудовом рынке в Великобритании занимают место на повестке дня политики, предпринимаемые меры варьируют от квоты до специального обучения. Не так легко меняется правовая рамка. Стремясь в начале убрать все формы дискриминации, теперь она отражает более совершенный подход, цель которого постижение реального и постоянного равенства. Это могут быть меры в ущерб мужчинам, но их цель скорректировать неблагоприятное положение женщин в структурном, экономическом и историческом плане. Авторы исследуют ограничения, наложенные на государства членов ЕС предпринимать положительные действия в силу права Сообщества и исследуют более ограниченные клаузулы Закона против половой дискриминации. Они пытаются доказать, что настала пора пересмотреть вопрос о равноправии, переоценить внутреннее право и пользование свободой, обеспеченной правом Сообщества на расширение охвата положительных действий.

НАЦИОНАЛЬНЫЙ СТУДЕНЧЕСКИЙ КОНКУРС НА ЭССЕ НА ТЕМУ „МИССИЯ ЮНЕСКО В XXI ВЕКЕ”

По мнению обладательницы первой награды *Марии Николовой* миссия ЮНЕСКО в XXI веке охватывает: расширение права на общение, презумпцию невиновности, преодоление националистического традиционализма, новые формы менеджмента образования, науки и культуры. Все так же актуальны в XXI веке цели международного мира и благоденствия.

Занявшая второе место *Весела Славкова* считает, что миссия ЮНЕСКО в ее работе на удовлетворение потребностей человечества на право каждого жителя образовываться и сохранять свою культурную идентичность. Более обширные знания о мире и его культурном разнообразии способствуют лучшему взаимопониманию между народами и осознанию существующих различий между ними.

Занявшая третье место *Мая Мирчева* считает, что самое главное – это недопустить чрезмерное генерализирование, сохранить точное представление о целях организации и способов их осуществления. Не следует пренебрегать культурной политикой и образованием в духе толерантности и взаимного уважения как способа постижения мирного совместного существования.